

ENTRÒ

La forma *entrò*, se suposa que és oxítona perquè sinó no té justificació la *o* final (altrament seria *-e* com en IN-RETRO > *enrere*). Però aquest desplaçament també ha de tenir algun motiu.

El paral·lel més clar d'antuvi es troba en els demostratius *açò*, *això* i *allò*, i també en *però*, que presenten *-ò* final (per a l'origen d'aquestes formes veg. *DECat*, III, 236, s.v. *eix*). Segons Coromines la *-ò* és etimològica en *açò* (< ECCE-HÖC) i analògica d'aquesta forma, i de *però* (< PER-HÖC), en *això* i *allò*, que provenen d'IPSÚM i ILLÚD respectivament, formes agudes en llatí vulgar (alguns autors, però, creuen que provenen de IPSU-HÖC i ILLU-HÖC).

Així doncs, *entrò* pot haver tingut una evolució similar a la d'aquests demostratius i a la de la conjunció *però*, que sempre presenten *-ò*, altrament no s'explica la *-o* final.

D'altra banda, Gulsoy opina que es tracta d'una formació *en* (<IN) i *tro* (<INTRO) en què *tro* en principi no té caràcter tònic encara que “la forma *tro*, essent l'element bàsic en els locucions com *en tro a*, *en tro que*, és natural que s'hagi pronunciat amb més relleu accentual que *en*, i això justifica d'escriure *entro* amb un accent en *tro*. És veritat que l'accent greu pot semblar discutible, però això potser no sigui una raó suficient per a canviar un costum editorial ja arrelat, més que més si tenim en compte el fet que la preposició i conjunció *entrò* no en tenia al capdavant, d'accent dinàmic”. (*DECat*, III, 398, v. *entre*). Però costa de creure que sense accentuació es mantingui una *-o* final en català.

Aquesta opinió és contradita quant a la tonicitat en la postil·la de Coromines en el mateix article “[El fet és que la documentació gascona (n. 13) prova inequívocament que la *o* de *entro* era tancada; la grafia dels editors no els lliga més que a ells. J. C.]”; i en la dita nota 13, on després de recollir diverses formes *entro* antigues de l'obra *Le Gascon* de G. Rohlfs, n'aplega d'altres com *entroo*, amb *oo* que indica vocal accentuada, i *trou*, (a. 1303), “amb *ou* que sembla representar una etapa posterior en la pronunciació de *tro*. Recordem que en tots els parlars gascons i bearnesos una *o* tancada o una *o* àtona mantinguda com a vocal de suport ha acabat essent *ou*”, (p. 400). Però sembla molt estrany que una grafia *trou* de l'any 1303 indiqui precisament el tancament *ó>ú*, que es produí molt després.

Però, sabem per F. Mistral (*Lou tresor den felibrige*, s.v. *entro*, pàg. 152), que els parlars occitans moderns presenten o bé *o*, que no pot provenir més que d'*o* oberta, o bé *entróu* (graf. *entrouo*) en bearnès, que considera contracció de *entre au*, i que és

precisament la forma *trou* a què es referia Coromines, amb afèresi de la síl·laba inicial. I Loís Alibèrt, en el seu *Dictionnaire occitan-français* (s.v. *entrò*) també confirma aquestes formes.

En l'argumentació de J. Coromines hi veig un afany de contradir sense prou fonament tots els altres lingüistes que han tractat aquesta qüestió i que consideren que la forma era *entrò*, amb ò, com en el cas dels demostratius esmentats i de la conjunció *però*.

Crec que respon a aquest afany el fet que J. Coromines consideri en la mateixa nota que “no és gens clar si la forma *antò* que ha registrat Rohlfs en el parlar actual de Barèges i Arrens (*Le Gascon*, p. 201), és una continuació de l'antic *entro*; potser es tracti d'una formació damunt *enta* en el sentit de “fins a” (un ex. En el Cart. D'Ossau, p. 59.12, doc. De 1278) amb la influència de formes com *enquis*, *tió* “jusquà” que registra Rohlfs en el mateix lloc”, argumentació que considero inversemblant i que no té en compte la informació de Mistral i d'Alibèrt, que confirmen la *o* oberta d'*entrò*.

També és possible que, com opina Gulsoy se n'hagi derivat en alguna ocasió una forma àtona *tro*, paral·lela de *lo*, però, de fet l'existència d'una *o* final pressuposa que, abans que es relaxés, aquesta vocal havia de ser tònica.

Pel que fa al suggeriment de Gulsoy d'escriure *en tro* per separat (EGH, p. 110, nota 14), es basa en el fet que la *e* inicial àtona s'hauria d'haver tancat en *i* seguida del grup consonàntic *ntr*, com en *intrar* i *indret*. Però crec que aquesta *e* es pot explicar a partir de INTRO per analogia de *en* (<IN), que és el que hauria possibilitat l'afèresi de la síl·laba inicial d'*entrò* que presenta la forma *tro*, com opina Moll (*Gramàtica històrica catalana* § 225).

En qualsevol cas, tenint en compte que es tracta d'un mot, s'ha d'escriure aglutinat, encara que fos compost en origen (com en el cas d'*emfora*, *endins*, *envers*) i accentuat: *entrò*, d'acord amb la normativa vigent, perquè, pel que sabem, en català era, com en occità, un mot oxíton amb *o* oberta en posició final absoluta. Aquesta és també l'opinió de Georges Millardet exposada en el seu article “A propos de provençal *dins*” (*Revue des langues romanes*, LVII, 1914, pàg. 188-203).

Josep Moran

Josep Moran i Ocerinjauregui

Dr. en Filologia Catalana

Barcelona, 7 d'octubre de 2003